

Kommunikáló békeértelmezés Bingeni Szent Hildegárd inspirációi

ZÁTONYI MAURA OSB

Abstract

This article explores the German Benedictine abbess, Saint Hildegard of Bingen's (1098-1179) inspirational account of peace which she outlines in several of her writings often expressed by way of "visions". Her idea of peace as prayerful and constructive conflict resolution, attentive openness to spiritual development and faithful search for truth is relevant also for our contemporary situation of cultural and ethnic diversity. Moreover, what one could term Hildegard's communicative model of peace includes both the horizontal dimension of interpersonal relationships and the vertical dimension of cooperation with God's gift as the ultimate source of peace.

Keywords: *Saint Hildegard of Bingen, peace, communication, truth, spirituality.*

Kulcsszavak: *Bingeni Szent Hildegárd, béke, kommunikáció, igazság, spiritualitás.*

Európában a történelem leghosszabb békeidőszakát éljük. Napjainkban mégis azt tapasztaljuk, milyen törekeny a béke. Naponta elérnek bennünket háborúkról, erőszakos eszkalációkról és fenyegető krízisekről szóló hírek. Saját kapcsolatainkban is újra meg újra ki vagyunk téve – szőnyeg alá söpört vagy nyíltan vállalt – konfliktusoknak. A kiengesztelődés többnyire csak heves viaszály után következik be. Miért van ez így? A következő – e kérdés megválaszolására tett – kísérlet a lelkeségi hagyományból merít, valamint arra hív

ZÁTONYI MAURA bencés szerzetes, filológus, filozófus és teológus, az Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz tudományos munkatársa és a St. Hildegard-Akademie Eibingen E. v. Zentrum für Wissenschaft, Forschung und europäische Spiritualität elnöke; maura@hildegard-akademie.de

meg, hogy a béke kultúráját a valóságra alapozva gondoljuk át, és a Szentlélek segítségével alakítsuk ki.¹

I. BÉKE: LELKI NÖVEKEDÉSI FOLYAMAT

„Azért, hogy megmaradjunk az igazságban, néha el kell veszítenünk lelki békénket. A valódi isteni békesség gyakran csak szenvedésből és megaláztatásból vagy tudatosan elfogadott lelki megrázkódtatásból születik meg.”² Jean Vanier-nak, a Bárka Közösség alapítójának e szavai ellentmondanak a békéről alkotott megszokott elképzelésünknek. Ha a békére gondolunk, akkor nyugalomra és a dolgok zavartalan lefolyására gondolunk. Jean Vanier békeértelmezése ezzel szemben több dinamikát tartalmaz. A béke e szerint akkor keletkezik, ha szembenézünk életünk zavaró tényezőivel. Jean Vanier nem áll egyedül ebbéli nézetével, a lelki élet más mesterei is hasonló meggyőződéssel bírnak. Basil Hume bíboros, Ampleforth egykori apátja, majd westminsteri érsek szerzetesei lelkére kötötte a következőket: „A békéért, amelyet [a szerzetesi élet] nyújt, keményen meg kell küzdeni, és higgyék el nekem, a béke szenvedéssel jár. S mégis olyan béke ez, amelyet a minket minden oldalról fenyegető viharok sem rendítenek meg.”³

Így nem meglepő, ha a spiritualitás történetébe tekintve a dinamikus és harcias békeértelmezés további elméleteire bukkanunk. Bár 900 évnyi időbeli távolságból, de mély benyomást keltő aktualitással képviseli a 2012-ben egyháztanítóvá avatott Bingeni Szent Hildegárd (1098–1179) azt a felfogást, amely megegyezik a már eddig idézett szavakkal. Szent Hildegárdot gyakran ábrázolják ég felé tekintő szemekkel. Életműve azonban arról tanúskodik, hogy két lábbal állt a földön, reális emberismerettel, pszichológiai érzékenységgel és

¹ A tanulmány a 2018. május 11-én Münsterben megrendezett 101. Német Katolikus Nagygyűlés pódiumbeszélgetésén elhangzottak átdolgozott változata. Eredeti megjelenés: Sr. Maura Zátonyi OSB: Kommunizierendes Friedensverständnis. Inspirationen durch Hildegard von Bingen, *Geist und Leben. Zeitschrift für christliche Spiritualität* 92 (2019/2) 116–124. A magyar fordítást a folyóirat szíves engedélyével adjuk közre.

² JEAN VANIER: *In Gemeinschaft leben. Meine Erfahrungen*, Herder, Freiburg, 1993, 314.

³ BASIL HUME: *Gott suchen*, Johannes Verlag, Einsiedeln, 1979, 79.

jellembeli határozottsággal rendelkezett, amelyek segítségével konstruktívan oldotta meg a konfliktusokat és a nehézségeket.⁴

Apátnóként Hildegárd saját tapasztalatból egyaránt ismerte a közösségi élet boldog pillanatait és megterhelő nehézségeit. Tudta, hogy az emberek békés együttélését újra meg újra feszültségek és viszályok veszélyeztetik.⁵ Ugyanakkor meg volt győződve arról, hogy a veszélyeztetettségből és a megrázkódtatásokból a béke érett megtapasztalását nyerhetjük. Meggyőződését egy levélben foglalta össze, amely lelki végrendeletének számít:

„Minden, ami elől az ember attól való félelmében menekül, hogy ne sérüljön meg, hozzájárul ahhoz, hogy bizalmát Istenbe vesse és hozzá kiáltson, hogy Isten mellé álljon, és őrizze meg őt a béke nyugalmában. Ám minden, ami az emberért létezik, ami benne van, ami által működik, és ami nyugodtan és megfélelően segítségére van, megtanítja az embert, hogy szeretettel forduljon Isten felé. Ha az ember ugyanis csak azt ismerné, ami számára kellemes és üdvös, akkor nem tudná, mi az, és hogyan hívják. Ezért nyeri el az ember a legnagyobb tudást a keménység terhe alatt, amely abból származik, ami ártalmas, és így ismeri fel, mi jó és rossz, és így tud Ádámhoz hasonlóan mindennek nevet adni. Ha ugyanis az ember a dolgok közül csak az egyiket ismerné, nem lenne benne teljes Isten műve [...]”⁶

Ezekkel a szavakkal Hildegárd értésünkre adja, hogy minden, ami nyugtalanítja az embert, amitől békéjét fenyegetve és veszélyeztetve érzi, növelheti őt az egzisztenciális felismerésben. Ezek a gondolatok felszabadító üzenetet hordoznak: a mi döntésünkön múlik, hogyan reagálunk a sértésekre, szorongatásokra, csalódásokra, sőt az igazságtalanságra! Vagy agresszióval válaszolunk, és odacsapunk, ha fenyegetve érezzük magunkat, és aztán egyre jobban belecsúszunk megkeseredésünkbe, vagy pedig engedünk a kihívásnak, és készek vagyunk belebocsátkozni egy tanulási folyamatba.

⁴ Egy összefoglaló bevezetéshez Hildegárd életébe, gondolkodásába és művébe lásd MAURA ZÁTONYI OSB: Hildegard von Bingen, in Mechthild Dreyer (Hrsg.): *Zugänge zum Denken des Mittelalters*, 8. kötet, Aschendorff Verlag, Münster, 2017.

⁵ Lásd HILDEGARD VON BINGEN: *Prophetisches Vermächtnis. Testamentum propheticum*, Beuron Kunstverlag, Beuron, 2016, 75. (németre fordította és a bevezetést írta Zátonyi Maura OSB)

⁶ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Prophetisches Vermächtnis*, i. m., 82.

2. „A BÉKE AZ IGAZSÁG TELJES ZÖLDEREJÉBŐL SARJAD”

Hildegárd a békességhez vezető utat spirituális tanulási folyamatként értelmezi – vagy még inkább spirituális növekedési folyamatként: „A béke az igazság teljes *zölderejéből* sarjad.”⁷ A jellemzően hildegárdi szó, „zöldező” (*viriditas*)⁸ teológiai és spirituális dimenziókkal bír. Éppen a *viriditas* szó teszi érthetővé, hogy a belenövekedés a békébe egy Isten Lelke által működtetett folyamat. A következőkben ezt szeretném megmutatni.

Hildegárd műveinek olvasása közben három olyan tényező tűnik ki, amelyek a hildegárdi békeértelmezés szerint egy ilyen folyamatot meghatároznak:

1. valóságérzékelés,
2. igazság, illetve hitelesség,⁹
3. nyitottság a lét transzcendens dimenziójára.

Ezek mellett azt is beláthatjuk, hogy Hildegárdnál kommunikáló békeértelmezésről van szó: a béke a kommunikáció megfelelő formái révén növekszik.¹⁰

Bár Hildegárd teológiájában központi helyet foglal el a béke, mégsem ír róla összefüggő tanulmányt vagy értekezést. Az ő kifejezési formája a „látomások”, amelyekben idegen vagy elidegenítő képekkel találkozunk. Ám ha elmélyedünk ezekben a látomásokban, felfedezzük, hogy ezeknek a képeknek sok közülük van hozzánk. Hildegárd látomásai arra hívnak bennünket, hogy hassuk át mindennapjainkat spirituális erővel, és így valósítsuk meg lépésről lépésre a békét. Hildegárd látomásai foglalatot tudnak adni létünknek, amely néha különböző, egymásnak feszülő erők gubancának tűnik, és fényt tudnak

⁷ HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege. Liber Scivias*, Beuron, 2010, 385. (ford. Mechthild Heieck)

⁸ Lásd még GABRIELE LAUTENSCHLAGER: *Viriditas. Ein Begriff und seine Bedeutung*, in Edeltraud Forster (Hrsg.): *Hildegard von Bingen. Prophetin durch die Zeiten*, Herder, Freiburg, 1997, 224–237.

⁹ A szerző itt a *Wahrheit* (igazság) és a *Wahrhaftigkeit* (valaminek az igaz volta, őszinteség, szavahihetőség) szavakat használja párban – a ford. megjegyzése.

¹⁰ Hildegárd látomásaiban a lelki folyamatok „kommunikáló” szerkezetéhez lásd DOROTHEA FLANDERA – MAURA Zátanyi OSB: 'Jeder, der Flügel im Glauben hat...'. Betrachtungen über Glauben, Hoffnung und Liebe bei der Kirchenlehrerin Hildegard von Bingen, in Georg Ratzinger – Roger Zörb (Hrsg.): *Zum 90. Geburtstag. Festschrift der Gesellschaft zur Förderung christlicher Verantwortung e.V. für den Heiligen Vater em. Benedikt XVI. 16. April 2017*, Rohrbach bei Weimar, 2017, 43f.

hozni kapcsolataink olykor átláthatatlan sűrűjébe. Ehhez hagynunk kell, hogy a látomások egyedi nyelvezete hasson ránk.

3. A KEZDET: VALÓSÁGÉRZET – KONSTRUKTÍV KONFRONTÁCIÓ

A béke nem az égből pottyan le. Hildegárd tudatában volt ennek. Réalisan ír a béke „sarjadásáról”: „A béke az igazság teljes zölderejéből *sarjad*” (kiemelés tőlem). Csak akkor keletkezhet béke, ha készek vagyunk elfogadni a növekedési folyamatokat és a természetes törvényszerűségeket.

A valóság iránti ezen elköteleződést Hildegárd késői teológiai művében, amelynek címe *Az isteni művek könyve (Liber divinorum operum)*, a rá jellemző képes beszéddel jeleníti meg. Egyik látomásában leír egy kutat, amelyben két alak áll, miközben egy harmadik alak a kúton kívül, annak peremén.¹¹ Hildegárd azt a magyarázatot fűzi hozzá, hogy ez a három alak a szeretetet, az alázatot és a békét testesíti meg. Az, hogy a szeretet és az alázat a kútban áll, Hildegárd kifejtése szerint annak jelképe, hogy ők „a legtisztább istenségben [vannak], amiből az üdvösség folyói erednek”.¹² Ebből következően a szeretet és az alázat Isten lényegéhez tartozik, ahogy Hildegárd azt művének más pontjain is kifejezésre juttatja.¹³

Ezzel szemben a béke – és erre figyeljünk fel – a kúton kívül, egy kövön áll. Hildegárd ezt úgy értelmezi, hogy a békét mindig újra meg újra meg kell szerezni, mert az nemcsak a mennyei, hanem a földi dimenzióhoz is hozzárendelt.¹⁴ A földi valóságot Hildegárd szavai szerint ingadozások és változások jellemzik: ide-oda vettetünk.¹⁵ Mindez félelmet kelt az emberben és feszültséget az emberek között. A földi valóságot másokkal együtt kell megharcolnunk és alakítanunk. Ehhez különféle vérmérséklettel viszonyulunk, miközben különböző érdekekbe, eltérő véleményekbe ütközünk. A feszültségek előre be vannak programozva!

Ám nem a feszültségek rombolják a békét, hanem a feszültségek semmibe vétele. Különösen mi, keresztények hajlunk arra, hogy mindent harmonizáljunk. Ezzel akarjuk kiiktatni a feszültségeket és ily módon békét te-

¹¹ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch vom Wirken Gottes. Liber divinorum operum*, Beuroner Kunstverlag, Beuron, 2012, 316. (fordította Mechthild Heieck)

¹² HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch vom Wirken Gottes*, i. m., 318f.

¹³ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 43.

¹⁴ HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch vom Wirken Gottes*, i. m., 319.

¹⁵ HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch vom Wirken Gottes*, i. m., 319.

remteni. Miközben éppen ez a magatartás akadályozza a békét. Hildegárd a probléma lényegére tapint első teológiai fő művében, amelynek címe *Az Úr útjainak ismerete (Liber Scivias)*. Itt is megszemélyesített alakként ábrázolja a békét. Megfogalmazza, mi az a kísértés, ami a béke ellen fordul, mégpedig olyan mentalitásban, amely így szól: „Nem tudok semmilyen feszültséget elviselni, hanem minden ellenkezést távol akarok tartani magamtól.”¹⁶ Ebből arra következtethetünk, hogy a béke tanulási folyamatában az első lépés az, ha tudatosan elviseljük a feszültségeket, és szembenézünk velük.

Azt, hogy ez hogyan valósítható meg, egy olyan kihívás példáján követhetjük végig, amely magában hordozza némi konfliktus lehetőségét. A bevándorlás révén a más kultúrákból érkező és más vallással bíró emberek növekvő aránya miatt a vallásközi és kultúrákközi találkozás napi szükségszerűséggé válik. Ezért mindannyiunk számára adott a kérdés, hogyan kezeljük a kulturális és vallási különbségeket. Egy realista és egyben optimista javaslat így hangzik: „konstruktív konfrontáció”¹⁷ a harmonizálás helyett, amely a valós különbözőségeket figyelmen kívül hagyja. Nem segít és nem elegendő egyszerűen azt mondani, hogy „mindnyájan úgyis testvérek vagyunk, és így szeretjük egymást”.¹⁸ Sokkal inkább szükséges, hogy komolyan és mélyrehatóan szembenézzünk a konkrét helyzettel, és nyíltan beszéljünk a problémákról. Így kialakulhat egy őszinte, nyitott, párbeszédre kész, egyenesen konstruktív konfrontáció a jó érdekében. Ez életünk minden területére érvényes.

Következésképp leszögezhetjük, hogy az első kommunikációs formát, amely a valódi békét szolgálja, a konstruktív konfrontáció jelenti. Ez azonban csak akkor sikerül, ha elköteleződünk az igazság és a hitelesség mellett. Ezzel elértünk a békefolyamat második momentumához.

4. A FOLYAMAT KÖZEPE: IGAZSÁG ÉS HITELESSÉG – KONVERZÁCIÓ

Hildegárd alapvetőnek tartja a béke és az igazság közötti kapcsolatot: „A béke az *igazság* teljes zölderejéből sarjad” (kiemelés tőlem). Erre az összefüggésre

¹⁶ HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 369.

¹⁷ A fogalomhoz lásd még a *Vatikan-Dialogfachmann Weninger über Gespräche mit den Muslimen* című interjút Michael Weningerrel; elhangzott 2013. 11. 2-án a Vatikáni Rádióban, megtekinthető [online]: <https://gloria.tv/post/rjm4siQnsKMo4zW9QMMnEqu7s> [2021. 06. 09.]

¹⁸ Lásd uo.

látomásaiban újra meg újra felhívja figyelmünket. Míg a béke *Az isteni művek könyve* című művében a szeretet és az alázat mellett egy hármass csoportban áll, *Az Úr utainak ismerete* említett látomásában több megszemélyesített erény sorában tűnik fel: mértékletesség, bőkezűség, jámborság, igazság, boldogság. Jelentőséggel bír, hogy a béke közvetlenül az igazság mellett, vele válllvetve található.¹⁹ Béke és igazság összetartoznak. A feszültségeket ugyanis csak akkor lehet konstruktívan megoldani, ha minden érintett elkötelezettnek érzi magát az igazság mellett.

Két módon lehet elvéteni az igazságot. Az egyik a már említett törekvés, hogy mindent harmonizálni akarunk, szemet hunyunk a problémák és feszültségek felett, és ezáltal elfojtjuk a valóságot. A második mód másik szélsőséghez vezet. Ha a feszültségek igazságtalan vádakká éleződnek, akkor már nem konstruktív konfrontációról beszélünk, hanem destruktív agresszióról. Ha engedjük, hogy a feszültségek eluralkodjanak rajtunk, elhibázzuk a konstruktivitást.

Hogyan tudjuk tehát kezelni a feszültségeket igazságban és konstruktívan? Ha őszintén szembenézünk velük.²⁰ Vagyis ha felismerjük igazi lényegüket azáltal, hogy a feszültségek mélyén rátalálunk arra a pontra, ahol a probléma rejlik. Ha meg tudjuk fogalmazni és néven tudjuk nevezni a problémákat, jelentős lépést tettünk a béke felé. Azáltal, hogy a problémákat kimondjuk, átalakulhatnak nyitott kérdésekké. S a kérdésekre némi fantáziával és bátorsággal találhatunk olyan választ, amely lehetővé teszi, hogy gondolkodásmódunkat megváltoztassuk, és új perspektívákat fedezzünk fel. Ez nem mindig sikerül. Hildegárd azonban meg van győződve arról, hogy a válaszok keresése közben segítségünkre siet a Szentlélek. Hildegárd idevágó gondolatait értelemszerűen így írhatjuk körül:²¹ amíg ott él az emberben az egzisztenciális kérdés és a válasz keresése, nem hagyja el őt Isten ereje, mert ennek a kérdésnek és keresésnek az a sajátossága, hogy gondolkodásmódunkat megváltoztatja. Ahol azonban ez a kérdés nincs meg az emberben, ott nincs jelen a Szentlélek válasza sem; mert az ilyen ember elutasítja magától Isten kegyelmét, amikor nem kész feltenni kérdéseket és megváltoztatni gondolkodását.

Ezek a gondolatok arra világítanak rá, hogy a problémák konstruktív kezelése a megoldások kreatív keresését jelenti: eszmecserét. A kifejezés latin megfelelője – *conversatio* – rámutat ennek a folyamatnak a kettős jelentésére. Nemcsak

¹⁹ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 366–370., különösen 368f.

²⁰ A szerző itt szójátékot alkot a *Wahrheit* (igazság) és a *wahrnehmen* (észlel, érzékel, felfog) szavakkal – a ford. megjegyzése.

²¹ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 94.

eszmecserét foglal magába, hanem egyben a gondolkodásmód megváltoztatását, sőt megtérést is. Ezzel a „konverzáció” a béke második kommunikációs formájának bizonyul.

Csak akkor vagyunk képesek megváltoztatni gondolkodásmódunkat és megtérni, ha készek vagyunk átlépni saját árnyékunkon, túlnőni önmagunkon, vagyis ha nyitottak vagyunk a meglepetésekre. Hildegárd a béke megszemélyesített alakját *Az Úr utainak ismerete* című művében szárnyakkal ábrázolja. Ezt írja hozzá: a béke alakja „mindkét oldalon lendítőerővel bíró szárnyakkal” rendelkezik, „mert mindkét oldalon, azaz a nyugodt és a heves megnyilatkozás oldalán, Isten felé törekszik [...], és két szárnya összehangolásával éri el az egyetlen Istent”.²² Ebben a képben erőteljes dinamika rejlik, egzisztenciális nyitottság az „azon túlira”, a transzcendensre – Istenre. Isten pedig gondoskodik meglepetésekről! Ezzel eljutottunk a békefolyamat harmadik pontjához.

5. BETELJESÜLÉS: ISTENRE NYITOTTAN – KOOPERÁCIÓ

Hildegárd nagyra tartja az embert. Kifejti, hogy az ember rendelkezik egy veleszületett képességgel: meg tud nyílni a transzcendencia számára. Ezt *rationalitásnak* nevezi.²³ Hildegárd értelmezésében a *rationalitas* Istenre való fogékonyságunkat jelenti. *Rationalitasunk*, értelemmel megáldottságunk legfontosabb megvalósítása abban áll, hogy megnyílunk a transzcendens dimenzióknak.

A békefolyamat e transzcendens aspektusát magába foglalja vezérmotívumunk: „A béke az igazság teljes *zölderejéből* sarjad” (kiemelés tőlem). A hangsúly a „zölderőn” (*viriditas*) nyugszik. Ennek a szónak semmi köze sincs a természetgyógyászatához vagy a gyógynövényekhez. A zölderő mély teológiai jelentéssel bír. Ahhoz, hogy ezt megértsük, vissza kell utalnunk Hildegárd második fő művére, melynek címe *Az élet érdemeinek könyve* (*Liber vitae meritum*). E mű középpontjában egy férfialak áll, aki kiemelkedik az egész világ-egyetemből.²⁴ Hildegárd egyszerűen „férfinak” nevezi, latinul *vir*. Ez azonban nem az alak nemét jelöli meg, hanem annak kifejezése, hogy ez a férfi (*vir*) tel-

²² HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 369, 385.

²³ Lásd ALVAREZ FABIO CHÁVEZ: Die brennende Vernunft. Studien zur Semantik der rationalitas bei Hildegard von Bingen, in Helmut Riedlinger – Margot Schmidt (Hrsg.): *Mystik in Geschichte und Gegenwart*, I., 8. kötet, Frommann-Holzboog, Stuttgart – Bad Cannstatt, 1991.

²⁴ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch der Lebensverdienste. Liber vitae meritum*, Beuroner Kunstverlag, Beuron, 2014, 46. (fordította és a bevezetőt írta Zátonyi Maura OSB)

jes életerőt sugároz, és ezzel magát Istent jelképezi: Isten mint *vir* minden élet-erő (*vis*) és minden zöldelő (*viriditas*) forrása, belőle ered minden élet (*vita*), és ő ad bőségben minden erőt (*virtutes*), amely beteljesíti a jó győzelmét.²⁵ Hildegárd tehát azt mondja, hogy a béke végeredményben nem a mi művünk, hanem olyan gyümölcs, amely Istenből növekszik. A béke e gyümölcse azonban csak akkor tud növekedni és érni, ha az ember együttműködik. A konverzációt tehát a harmadik kommunikációs forma követi: a kooperáció.

Isten és ember között lehetséges az együttműködés. Ez Hildegárd nagyszerű üzenete. Ez a kooperáció egyrészt az ember *rationalitasa* alapján lehetséges, mert „Istenre fogékonnyá” teszi őt. Másrészt azért lehetséges az együttműködés, mert az ember teste révén tovább tudja vinni Isten teremtményét a világban.²⁶ Értelemmel és testtel megáldott létében megfelel Isten tevékeny teremtmény erejének, a *viriditasnak*. Így az ember szó szerint világra tudja hozni Isten békéjét.

Hildegárd látomásaiban a béke fénylő arccal jelenik meg.²⁷ Ezzel a képpel Hildegárd a kommunikált béke tökéletes formáját fejezi ki: „A legfenségesebb Istenben felragyog az ember, és Isten az emberben.”²⁸ Ezzel a kijelentéssel Hildegárd az ember nagyságát ragadja meg: Isten felragyog az emberben. Így a béke növekedési folyamata a kommunikáció tökéletes formájába torkollik: ez a *communio*, valódi közösség – az ember az Istenben és Isten az emberben. A béke, amely egy hosszú tanulási folyamaton keresztül növekedett és ért meg, lehetővé teszi az emberi együttélést is. Olyan valódi közösséget teremt, amely erős: a latin *communio* szó magában foglalja a *munire* (erősíteni) szót.

A békének ez a kommunikáló és kommunikált értelmezése a lényeg.

6. KITEKINTÉS: A BÉKE ÚJ NEVE

Azt, hogy a béke e tanulási folyamata konkrétan hogyan történik, megfigyelhetjük Európa utolsó évtizedeinek történelmében. Emlékezzünk vissza Hilde-

²⁵ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch der Lebensverdienste*, i. m., 56f.

²⁶ Vö. RAINER BERNDT – MAURA ZÁTONYI OSB: Glaubensheil. Wegweisung ins Christentum gemäß Hildegard von Bingen, in Rainer Berndt (Hrsg): *Erudiri Sapientia*, Bd. 10., Aschendorff Verlag, Münster, 2013, 193f.

²⁷ Vö. HILDEGARD VON BINGEN: *Das Buch der Lebensverdienste*, i. m., 316; lásd még HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 369.

²⁸ HILDEGARD VON BINGEN: *Wisse die Wege*, i. m., 385.

gárdnak a tanulmány kezdetén idézett szavaira: „Ezért nyeri el az ember a legnagyobb tudást a keménység terhe alatt, amely abból származik, ami ártalmas, és így ismeri fel, mi jó és rossz.” Az európai integrációs folyamat a II. világháború okozta megrázkódtatások láttán azzal kezdődött el, hogy a politikusok készek voltak tanulni a tragédiából, megváltoztatni gondolkodásmódjukat, és ezáltal megvalósították a *conversatiót*.²⁹ Egy következő háború megakadályozásának közös célja érdekében életre hívták az európai közösségeket (Európai Szén- és Acélközösség, Európai Gazdasági Közösség és Európai Atomenergia Közösség). Ezek a *valóságérzékelésen* alapuló intézkedések előzték meg az Európai Unió megalapítását. Ezeknek köszönhetjük azt aényt, amelyet a világtörténelem szempontjából nem lehet eléggé nagyra értékelni, hogy ma Európában az eddigi leghosszabb békeidőszakot éljük meg.

Azonban nemcsak történelmünk leghosszabb békeidőszakát éljük, hanem leghosszabb föllendülési szakaszát is. Társadalmunkban mégis rendkívül nagy mértékű az értelemvesztés, a világnézeti céltalanság és a belső üresség.³⁰ Ezért korunk igénye egy olyan folyamat, amely a kommunikáció horizontális formáit – társadalmi diskurzusokat és politikai vitákat – egy megélt spiritualitásba, a kommunikáció vertikális formájába ágyazza bele. Ez megköveteli, hogy a valóságérzékelést és a hitelességet összekapcsoljuk a spirituális értékek iránti érzékenység felébresztésével, hogy így megőrizzük és elősegítsük a békét.

Ötven évvel ezelőtt VI. Pál pápa így fogalmazott: „A béke új neve a haladás.”³¹ A haladásnak ez a felfogása, amely szociális, kulturális, erkölcsi és vallási dimenziókat foglal magába, ma sem veszített jelentőségéből. Annál is inkább az a feladatunk, hogy konkrét hangsúlyt fektessünk a haladásra a 21. századi Európában. Ehhez járulhat hozzá a Hildegárd által inspirált és itt kifejtett békeértelmezés: a haladás Európában ma csak akkor sikerül, ha spirituális növekedési folyamatként valósítjuk meg.

(Hernádyiné Szemere Rita fordítása)

²⁹ Lásd MICHAEL H. WENINGER: *Europa ohne Gott? Die Europäische Union und der Dialog mit den Religionen, Kirchen und Weltanschauungsgemeinschaften*, Nomos, Baden-Baden, 2007, 21–29.

³⁰ Vö. II. JÁNOS PÁL PÁPA: Az Egyház Európában kezdetű szinódus utáni apostoli buzdítása az Egyházban élő Jézus Krisztusról mint a remény forrásáról Európa számára, in Diós István (szerk.): *II. János Pál megnyilatkozásai*, 2. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2003, 663–720, 7–9. pont. (ford. Diós István)

³¹ Vö. VI. PÁL PÁPA: *Populorum progressio* kezdetű enciklikája, Szent István Társulat, Budapest, 1983, 76–78. pont (ford. Dér Katalin)